

FOLCLOR DIN PĂDURENII HUNEDOAREI (II) (NUNTA DE PE VALEA CERNEI, SATUL DĂBÂCA)

VASILE TODINCA

În universul lumii satului, înadins așezat în jurul bisericii și al cimitirului, adică în jurul lui Dumnezeu și al Morții¹, viața stă sub semnul emblematicei triade, începutul, mijlocul sau puterea vieții și sfârșitul, triadă ce marchează evenimentele esențiale ce definesc ciclul de viață individuală. În termeni demografici, natalitatea, nupțialitatea, mortalitatea; și etnografici, naștere, căsătorie și moarte.

Lucrarea de față se cantonează pe un segment al acestei triade și anume momentul de mijloc, acela al amiezii, când mădularele nepereche s-au întâlnit după căutări, spre a intra în „Zodia Rostuirii”. Acest moment este definit ca trecere, ca desprindere a celor doi tineri din cetele de flăcăi, din care făceau parte și intrarea lor în categoria maturilor. Trecerea are loc după reguli și canoane bine stabilite cu o încărcătură emoțională, deosebită, realizată sub semnul sărbătorii. Acum viața cotidiană este deconectată de la mersul ei normal, interpunându-se „timpul sărbătorii”, care dă posibilitatea comunității să se adune și să reînvie sentimentele pe care le are față de ea însăși². Un asemenea „timp”, în care „societatea și individul se recrează reciproc”, ni-l prilejuiește ceremonialul nupțial, menit a realiza săvârșirea riturilor trecerii, apărând tânăra pereche de orice rău, asigurându-i fecunditatea, norocul, mana în holde și animale. Ca atare, participarea la această sărbătoare de săvârșire a ritualurilor implică ieșirea din durata temporală „obișnuită” și integrarea în timpul mitic³. Între cele două specii de timp, există însă o stare de continuitate care se realizează prin intermediul riturilor, când cel ce crede în structura mitică, poate să treacă de la durata temporală „obișnuită, la timpul „sacru”⁴.

În același timp putem considera ceremonialul nupțial drept momentul de împăcare și rezolvare a unei stări conflictuale ajunse la apogeu, moment ce constituie curățirea lăuntrică, purificarea ființei umane, ieșirea sa din sine și intrarea în univers, – întregirea.

La acest ceas de *tainică trăire*, omul participă sfidând conștientul împins de lăuntrica-i devenire, acum încheie un pact pecetluit cu acel „ochi de aur ne-

1. ***, Discursuri de recepție la Academia Română, Ed. Academiei, București, 1980, p. 252.

2. Vasile Golban, *Dimensiunea etico-estetică a sărbătorii*, Casa de editură Panteon 1995, pag. 29.

3. Mircea Eliade, *Le sacre et le profane*, Paris, 1965, pag. 24.

4. Vasile Golban, *op. cit.*, pag. 30.

văzut, deschis în palma pământeanului”⁵, angajându-se în istorie, luând partea trudei comunitare, între rodnicie și viață echilibrată.

Prin cele două spărturi, inelul pus pe dreapta, simbolul logodnei și cununa de pe cap, simbolul cununiei, omul se trage în univers dezgustând nemărginitul. La lumina minții, „omul”, se adeverește un înțelept, înțelegând taina existenței închisă în taina nunții.

*

Demersul teoretic, în care ne-am angajat are în vedere cele două ipostaze ale ceremonialului nupțial, pe de o parte tratarea acestuia ca o sărbătoare la care participă întreaga comunitate, sfidând cotidianul și integrându-se în timpul mitic, iar pe de alta ca moment de împăcare a *contrariilor*.

Cercetarea ceremonialului nupțial, de pe Valea Cernei din Pădurenii Hunedoarei, ne-a fost prilejuită de o campanie de cercetări în perioada 12-19 iulie 1993 și se înscrie pe linia continuării publicării de folclor din această zonă⁶. Cu toate că zona este izolată geografic, și conservatoare în practica obiceiurilor și datinilor tradiționale, totuși trebuie remarcate unele mutații survenite în structura unor practici rituale și ceremoniale. Pe această linie se poate remarca simplificarea unor rituri sau chiar abandonarea lor, în așa fel încât înțelesul originar nu mai poate fi afirmat cu certitudine.

Considerăm în baza datelor din teren că ceremonialul nupțial în pofida tuturor schimbărilor fie ele de orice natură, a rezistat, depășind prin amploare și complexitate toate celelalte obiceiuri ale anului și ale ciclului familial.

Cercetarea noastră își propune o reconstituire a nunții de pe Valea Cernei în special din satul Dăbâca, descriind acest ceremonial așa cum s-a păstrat în memoria celor cu care am avut ocazia a sta de vorbă. Unii dintre ei, au avut chiar funcții în desfășurarea ceremonialului de „gazdă”, iar alții ca simpli observatori ai ceremonialului, dar și coparticipanți în același timp.

În ținutul Pădurenilor, s-a păstrat din generație în generație, obiceiul că fiecare om în viață trebuie să-și atingă anumite scopuri. Între acestea la loc de cinste ar sta acela al căsătoriei, adică a formării unei familii. Întrebându-i pe interlocutorii noștri care ar fi motivul căsătoriei, de ce este necesară constituirea unei familii, aceștia au formulat o triadă de motive, care pot fi sintetizate în următoarele:

În primul rând căsătoria are la bază nevoia de a avea o consecință, de-a nu fi singur, pentru că viața în doi e mai ușoară, treci mai repede peste necazuri, iar la bătrânețe sau la suferințe să ai pe cineva care să-ți dea o cană de apă⁷.

5. ***, *Nunta la români*, Ed. Minerva, București, 1989, pag. 5.

6. Am publicat în acest sens în nr. XXI/1997, al anuarului *Biharia* un studiu legat de ceremonialul de înmormântare din Pădurenii Hunedoarei (cântecul Bradului).

7. Inf. Preda Dumitru 69 ani, sat Dăbâca, nr. 74.

Un alt motiv al căsătoriei ar fi „lăsarea” de urmași, care să ducă mai departe numele familiei (era mare bucurie când se năștea un băiat), să fie un moștenitor al averii, pentru ca ea să nu treacă pe mâna altora, care nu au nimic de-a face cu neamul sau familia lor.

Sigur, se mai gândesc și la faptul că cineva trebuie să-i sprijine la bătrânețe sau să le poarte doliu după moarte⁸.

În al treilea rând căsătoria, în concepția Pădurenilor, ar avea un rol de respectare a unor norme nescrise, întrucât celor necăsătoriți tot timpul li se aruncă că nu au făcut nimic în viață, și că s-au născut numai degeaba, sunt ca niște trântori⁹. Obștea îi ia în derâdere, ori de câte ori are ocazia. Din discuțiile avute la fața locului, cei intervievați au relatat că vârsta la care se obișnuia căsătoria era 14-15 ani, fetele și 17-18 ani, băieții. S-au întâmplat și situații când s-au luat și la vârste mai mici, 12 ani fetele și 16 ani, băieții. Este foarte adevărat că oamenii nu-și amintesc prea multe abateri de la regula luării în căsătorie a rudelor de grade foarte apropiate. Sigur au existat excepții. Era încetățenit obiceiul ca o fată trecând de 18 ani și nu se căsătorea era luată în batjocură de consăteni, iar după 20 de ani era deja considerată fată bătrână și că nu va avea șanse să se căsătorească decât cu vreun „văduv”.

Reconstituirea nunții. Cercetarea de față, este mai mult o expunere de fapte, o descriere, urmărind modul cum se desfășoară nunta pe Valea Cernei din Pădureni Hunedoarei și în deosebi în satul Dăbâncă.

În cadrul demersului nostru am pornit de la faptul că nunta, este o manifestare colectivă, are un caracter organic în multiplicitatea ei de elemente și forme, atât religioase și magice cât și estetice, juridice și economice¹⁰. În același timp este o manifestare a satului întreg, a comunității, care interesată deopotrivă mai multe categorii sociale, de neam, de stare materială de vârstă, de sex și care se realizează printr-o seamă de „deprinderi sociale, de tradiții”¹¹.

Această reconstituire bazată pe informații din teren, caută o ridicare de la fenomenele concrete la un cadru capabil să le subsumeze pe toate acelea care puteau să apară ca manifestări actuale ale satului.

Peșitul, era o fază premergătoare nunții, prilej cu care se stabilea zestrea (averea care i se dădea miresei și desigur data nunții).

Peșitul, avea loc de regulă joia sau duminica seara, și nici într-un caz luni, marți sau miercuri. Sunt binecunoscute în zonă nenorocirile aduse de aceste zile.

La peșit mergea băiatul, însoțit de părinți în unele cazuri și de una sau două rude foarte apropiate.

8. inf. Preda Anișca 66 ani, Dăbâca nr. 92.

9. inf. Toma Eva 84 de ani, Dăbâca nr. 9.

10. Ernest Bernea, *Nunta în Țara Oluhii*, în *Studii de folclor*. Ed. Pentru Literatură, București, 1967, pag. 54.

11. idem.

Data mergerii în peșit, era stabilită de cei doi tineri. Au fost cazuri când în seara peșitului au adus și mireasa acasă, fie din teamă să nu fie furată de altcineva, fie că nu doreau să facă nunta pe considerente economice, crau mai săraci. La acest tip de nuntă numit și „nunta de noapte”¹², participau foarte puțini, rude apropiate și câțiva vecini și ținea o singură noapte. În cazul acesta, se săreau câteva etape, nunta îmbrăcând forma „ilegală”, întrucât lipsea cununia religioasă și căsătoria civilă, mai mult lipsind ceremonia religioasă, fata nu era îmbrăcată mireasă, trecând direct de la costumul de fată la cel de nevestă.

În cazul nunții mari, mai întâlnim o etapă și anume, mersul pe vedere, eveniment ce avea loc într-o duminică, prilej cu care se întâlneau familiile. Aici se puneau la cale toate detaliile nunții, unde să se țină, pe cine să invite, pentru câți participanți, să se pregătească etc.

Chemarea la nuntă. Nunta fiind o manifestare colectivă la care participă comunitatea, satul, se punea de la început problema cine anume în parte și cum sunt chemați. Ei nu vin nepoftiți, din proprie voință și trebuie să se supună tuturor rânduielilor sociale, mai mult cele două familii organizatoare, a nunții nu știu cât de mari să fie pregătirile, ele fiind în funcție de numărul nuntașilor care iau parte la masă. Pentru înlăturarea acestei „necunoscută”, se face „chemarea la nuntă”, care constituie primul moment al ceremonialului nupțial.

Erau aleși atât de către mire cât și de către mireasă doi feciori (orferi) care înainte cu o săptămână mergeau prin sat (de obicei duminică), să cheme la nuntă. Ei purtau pe piept „primuri” (prime de mătase de diferite culori), în mână câte o bâță decorată cu primuri și „proșpenc” (plantă verde). Unul dintre băieți mai descărcăreț și cu înclinare spre vorbărie purta în buzunar lista cu cei ce trebuiau chemați și tot el intrând în casă sau în curte se adresa în felul următor:

*„Oameni buni de omenie
Dați-mi ascultare mie
Eu sunt om bun de gugetat (cugetat)
De băut și de mâncat
Socrul mic m-o mânat
Soacra mică m-o îndemnat
Ca să vin și să vă închin
Din acestea vas că-i plin
Din vârful lingurilor
Din rădăcina mărilor
Din câmpu cu doru
Dă unde dă oaia cu picioru
Dragii mei oameni buni și de-omenie
Ca Dumnezeuul sfântul să vă ție.*

12. Ernest Bernca, *op. cit.*, pag. 115.

Dacă știți că la nuntă veniți
 Din acest vas să gustăriți
 Dar răspuns precis să ne dați
 Dacă la nuntă veniți
 Bine o să vă veseliți
 Dacă nu după gard își sta
 După noi vă veți uita
 Mâinile și picioarele de frig vă va îngheța
 Și cu noi nu veți avea ce căuta
 Că de azi într-o săptămână
 Să fim cu toții d-ampreună
 La o lingură de carne
 O furculiță de zamă
 O bucată de friptură
 Dar mai mult drag și voie bună
 Să zicem că ar fi un ceas două
 Dar să fie și nouă
 sau chiar zece
 Căci cu toții le-om petrece
 Dragii mei din acest vas gustați
 Și răspuns pe loc să-mi dați

Sunt și situații când se transmite verbal acceptarea invitației la nuntă, dar gustarea din vasul (sticla) orferilor este promisiune certă că vor veni, răspunzând astfel invitației.

În săptămâna premergătoare nunții au loc pregătirile, sarmalele, prăjiturile, carnea, toate acestea erau duse la casa unde se ținea nunta de către cei invitați. Printre cele aduse se numărau și „ouă roșii”, care nu se serveau la masă, dar erau date la copii sau cunoscuți de către socrul mare.

Nunțile se făceau de regulă iarna, când era mai puțin de lucru atunci și „mâncărurile” puteau sta mai mult, nu se stricau. Ceremonialul propriu-zis începea duminica pe la ora 12,00 și se termina marți dimineața sau în unele cazuri miercurea. Sigur orice ceremonial trebuia să aibă un coordonator, un conducător care în ținutul Pădurenilor purta numele de „gazdă”. În unele părți el se numește „staroste” – „vorbitor, grăitor”, etc.¹³.

Nunta propriu-zisă începea duminica când atât la casa mirelui cât și a miresei se adunau cei chemați. Aici li se servea țuică și „ceva gustare rece”. O parte dintre invitați, în special feciori care știau să chiochească (să descante), alături de muzicanți și cu „gazda” (grăitorul) în frunte merg după nași, de regulă mai pleacă vreo 4-5 femei care vor aduce cinstea nașilor. Aici ajunși, se servește

13. S. Fl. Marian, *Nunta la români*, Ed. Grai și suflet, Cultura Națională, București, 1995, pag. 82.

băutură, mâncare, etc. După un prim popas, alaiul se îndreaptă spre casa miresei, „gazda” în frunte, apoi mirele (de dreapta lui, nașa de stânga nașul), muzica și ceilalți invitați. Ajunși la casa miresei în față le apare doar „gazda” acesteia care primește salutul de la „gazda” mirelui:

*Bună ziua, bună ziua
 Ce știți, ce așteptați
 D-voastră iubiți frați
 Că noi mult am umblat
 Țări întregi am colindat
 Dar așa ceva nu am aflat
 În casă auzim fetele plângând
 Afară feciorii chiuind
 Poarta d-voastră-i legată
 Armata d-voastră vrea să ne bată
 Și cine sunteți d-voastră ce stați în calea noastră.
 „Gazda”, miresei, auzind acestea replică:
 Dar dumneavoastră cine sunteți
 După ce umblați
 Și ce căutați*

„gazda” mirelui îi dă răspuns la aceste interogații:

*Ei dragii mei oameni buni și de omenie
 Tânărul nostru împărat
 De dimineață s-a sculat
 Față albă a spălat
 Păr galben a periat
 Din trâmbiță a sunat
 Marem oaste a adunat
 Treisute și cinci de voinici
 Cei mai înalți în picioare
 Mai înalți la statură
 Și mai buni de gură
 Pe cai au încălecat
 Și către dvs. au plecat
 Când fu pe la răsărit de soare
 Au plecat la vânătoare
 Am vânat Țara de Sus
 Până către apus
 până cârlanii au stat
 Și potcoavele le-au picat
 Când să dăm la drumul mare
 Am, dat de urmă de fiară*

*O stat toată oastea în mirare
 Unii spuneau că îi urmă de fiară
 Bună la tânărul nostru de soțioară
 Alții spuneau că-i urmă de zână
 Bună la tânărul nostru de cunună
 Dar nunul cel mare
 Cu grija în spinare
 Să ridică în scări
 Se umflă în nări
 Și făcu ochii roată,
 Peste armata lui toată
 Și zări la casa dumneavoastră
 O floricică frumoasă și drăgăstoasă
 Care de împuștit nu împuțește
 Dă rodit nu rodește
 Și nici locul aici nu-i priește*

Gazda miresei, îl poștește pe gazda mirelui în casă, în semne de prietenie la un pahar de vin ars.

*Dumneavoastră jupâne gazdă
 În casă să intrați
 Și la al treilea colț de masă
 Este o sticlă cu vin ars
 Din care să gustați un pic*

Acesta îi explica că au pornit greșit, că nu este locul pe care-l caută aici. În replică însă, gazda mirelui îi răspunde.

*Dragii mei iubiți frați
 de noi așa ușor nu vă scăpați
 Pentru că noi am venit
 Cu topoare de argint
 Să scoatem floricica și din pământ*

Văzând că nu are altă soluție, gazda miresei intră în casă și aduce o mireasă urâtă, pregătită dinainte cu haine rupte, îmbrăcată în „prime”.

Momentul se repetă încă o dată la cererea gazdei mirelui pentru a-i aduce mireasa și numai a treia oară este adusă floarea pe care o caută, adică adevărata mircasă. Înainte de a fi înfățișată mirelui este probată de către gazda miresei, care o învârte spre a vedea dacă nu are un defect, adică de-a nu fi schioapă. După aceea este preluată de gazda mirelui care și el la rândul său o învârte spunând către ai lui că „ei” îi știu hibeles și de aceea nu o învârt așa de tare. Apoi nașii mire-

lui și a miresei o supun unor probe pentru a fi siguri că, corespunde cerințelor. Mirele este ultimul care participă la testarea miresei în semn de probă, după care muzica începe să cânte.

În fața mirilor se află un cuiabar cu apă împodobit frumos din care mireasa stropea cu busuioc pe nași și pe cei prezenți. Mirele bagă o bătă pe torțile cuiabărului și împreună cu mireasa duce cuiabărul la un pom în grădină unde îl golesc. După întoarcerea lor, gazda miresei anunță nuntații mirelui să intre în casă, care pun bani ca semn de cinste simbolică pe masa mirilor.

La masă se așează nașii mirelui cu mirii între ei după care se rostește o rugăciune „tatăl nostru”.

După acest moment, gazda miresei, anunță începerea cinstei, din partea invitaților miresei, astfel că pentru fiecare invitat se va ciocni șapte pahare de țuică strigându-se pentru fiecare pahar în contul cui se bea.

- primul pahar se bea pentru cinstiții cumetri mari
- al doilea pahar se bea pentru mila lui Dumnezeu
- al treilea pahar se bea pentru cinstiții miri
- al patrulea pahar se bea pentru alergătura dumneavoastră și așteptatul nostru.
- al cincilea pahar se bea pentru jupânul gazdă din partea mirelui
- al șaselea pahar se bea pentru jupânul gazdă din partea miresei
- al șaptelea pahar se bea pentru cele două companii care s-au întâlnit

Strigarea cinstei începe cu nașii, părinții, rudele apropiate, prietenii și ceilalți invitați după gradul de rudenie.

După strigătul cinstei, se servește masa, iar după masă în curtea casei se joacă brăul pădurenesc de către nuntașii mirelui. Era strânsă averea miresei și dată unor nuntași ai mirelui spre a fi dusă la casa lui, dar înainte de plecare, aceste „țoale” ale miresei erau cântate de către nuntași astfel:

*Trandafir din colțul mesii
Cum mai plâng ochii miresei
Unul plânge unul nu
Că știe ce-i urātu
Unul plânge unul ba
Că știe ce-i dragostea
Săracii hainele mele
Cât voi purta de cu jele
Că v-am făcut tot răsând
Și voi purta tot plângând
Ia-ți mireasă ziua bună
De la tată de la mumă
De la frați de la surori
De la grădina cu flori
De la flori de busuioc*

*De la feciorii din joc
De la flori de liliac
De la fetele din sat
Ia-ți gândul de la feciori
Și ți-l pune la bărbat
Că cu el te-ai cununat*

Cuvântul de rămas bun de la toți ai casei și de la cei apropiați coincide cu momentul despărțirii de casa părintească și pregătirea de plecare spre casa mirelui.

Ajunși la casa mirelui nuntașii miresei intrau în casă, așezându-se la masă și se continua petrecerea până dimineața în zori. Cu mireasa plecau în același timp patru zălogi (adică patru feciori apropiați ai miresei care o protejau pentru a nu fi desculțată, ei trebuind să dea seamă cu încălțăminteacesteia).

La casa mirelui, noaptea se făcea jocul miresei pentru bani, care era început de către nașul mare și desigur fiecare pe rând dintre cei care doreau să o facă, puneau bani în funcție de posibilități.

În timpul jocului, avea loc o serie de strigături care înveseleau atmosfera precum:

*Ieși afară soacră mare
Că-ți aducem noră tare
Să-ți ajute la ciubăr
Să te scuture de păr
Să-ți ajute la găleată
Să te trântescă de vatră*

A doua zi dimineața, se înveselește mireasa, pregătită de nașa mirelui. Aceasta o piaptână și îi așează pe cap o „ceapță” peste ea „șiptari” (un fel de cunună), iar apoi cârpa lungă de culoare albă brodată cu șiptă (dantelă). De asemenea, mireasa purta o rochie de pânură, (sumnă), sau postav pe care era cusut cu fire strălucitoare diferite modele (cârnel), precum și rozete (strălucește).

Pe la orele 10,00 dimineața, vin „cerfarii” (nuntașii miresei), care sunt așteptați de gazda mirelui în curte. Aici are loc un dialog între ei în sensul că nuntașii îl întreabă pe gazdă dacă s-a întâmplat ceva, iar aceasta le-a aduce mireasa îmbrăcată nevastă însoțită de zălogi. După aceasta nuntașii sunt din nou poftiți în casă unde se continuă petrecerea. La intrarea în casă pun iarăși bani, în sens simbolic de cinste. Acum se strigă cinstea nașului mirelui și a celorlalți nuntași aparținând acestuia. Nuntașii miresei, sunt anunțați că trebuie să plece, după care se joacă brăul pădurenesc în curte, iar aceștia se îndreaptă apoi spre casa miresei.

Nuntașii mirelui rămân pe loc se omenesc, începe petrecerea până în zori (marți dimineața). Marți pe la orele 13,00-14,00 se adună din nou li se dă de mâncare, țuică fiartă, ciorbă acră, plăcintă, gogoși, și astfel petrecerea durează până noaptea sau până miercuri dimineața.

De remarcat că în trecut căsătoria la biserică se făcea mai rar în timpul ce-

remonialului de nuntă, aceasta urma să aibe loc la o dată stabilită după nuntă. Sigur, nu se pune problema ca doi tineri să facă nuntă și să nu se cunune la biserică, și desigur la Notar la Primărie, întrucât, acestea făceau parte din acea ordine socială întemeiată înadins în lumea satului, care nu abandona tradiția și biserica.

Am considerat că un asemenea demers îmbrățișează ideea, de altfel acreditată în literatura de specialitate de unii exegeți, potrivit căreia o imagine de ansamblu asupra acestui ceremonial nu se poate face fără o cunoaștere amănunțită a formelor sale de manifestare. O asemenea idee, am acreditat-o și noi, în speranța că ea va putea ajuta cândva la sinteza vieții spirituale din Pădurenii Hunedoarei, un ținut încărcat de istorie și spiritualitate.

FOLKLORE FROM PĂDURENII HUNEDOAREI. THE MARIAGE FROM CERNA'S VALLEY

SUMMARY

The theoretical approach exposed in the hereby paper has in view the nuptial ceremony from two perspectives: as a *festivity*, attended by the entire community, defying the daily and integrating in a time of myth, and as a *reconciliation* of the opposites.

This research has been made possible by a campaign of ethnological researches on the Valley of Cerna in Pădurenii Hunedoara, where the geographical isolation and the people's susceptibility to the new generates formes still traditional of proceeding of the nuptial ceremony.

In this space the wedding has an emotional load having place under the sign of a festivity, so that the man is detached from the daily life, from its ordinary, integrated rhythm so the „festivity time”. In such a sacred time the society and the individual recreat mutually.

From the information collected at the place we can say that the „nuptial ceremony” in spite of all changes, of any nature has lasted, surpassing the value and complexity all the other customs of man and of family cycle.